

Mejra Softić¹

ZANIMLJIV TEKST U POGODNOM TRENUTKU

Prikaz djela: Mehmed Kico, *Ogledi u poetici prevođenja – u svjetlu iskustava o arapskome jeziku* (El-Kalem – Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2009)

U vrijeme kad naša obrazovana čitalačka javnost svjedoči publikovanju brojnih međusobno sličnih radova, često, manje ili više vješto ostvarenih preradbi ranijih tematski srodnih zahvata, pojavila se knjiga novoga i osvježavajućeg, za lingviste a posebno arabiste poučnoga i obećavajućeg sadržaja. Naime, krajem 2009. godine, iz štampe je izašla knjiga s naslovom *Ogledi u poetici prevođenja: u svjetlu iskustava o arapskome jeziku* autora prof. dr. Mehmeda Kice. Izdavači su El-Kalem (Izdavački centar Rijaseta islamske zajednice u BiH) i Fakultet islamskih nauka u Sarajevu. Urednik izdanja je mr. Mustafa Prljača, a recenzenti ugledni članovi naše akademske zajednice, prof. dr. Ilijas Tanović, prof. dr. Naila Valjevac i prof. dr. Jusuf Ramić.

Pored teksta obuhvaćenog *Uvodom*, osnovni sadržaj knjige raspoređen je u četiri velike tematske cjeline, koje, na temelju svoje međusobne uslovljenosti i povezanosti, glavnu sadržinu knjige raspoređuju u dva velika dijela, smještene na prvih 230 stranica. Na kraju su dati zaključak, rezime, popis literature te indeksi pojmova i imena, što čini razliku do ukupno 336 stranica knjige.

Naobrazbu u području arapskog jezika i književnosti, autor je sticao na univerzitetima u Beogradu i Sarajevu, a bogatu višedecenijsku akademsku karijeru je gradio kao profesor na univerzitetima u Prištini, Zenici i danas u Sarajevu (pri Fakultetu islamskih nauka). Iako to na prepoznatljivo skroman način ističe, radu autora u svojstvu univerzitetskog profesora, prethodilo je dugogodišnje obavljanje prevodilačkih poslova, kroz koje je praktično *živio* arapski jezik, zajedno s problemima i zahtjevima

¹ Docent, Islamski pedagoški fakultet u Zenici, mejra1967@gmail.com

koje sa sobom nosi složeni postupak prevođenja. Vješto kombinujući zavidno praktično iskustvo uspješnog prevodioca, izvrsno poznavanje arapske lingvistike i savremenih općelingvističkih tokova, prof. dr. Mehmed Kico je posljednju deceniju svoga naučnoistraživačkog rada posvetio naučnoj razradi teorije prevođenja, kao i samom činu prevođenja. Tridesetak književnih i naučnih djela prevedenih s arapskog na bosanski jezik, te četrnaest tematskih rasprava o prevođenju, objavljenih u našim referentnim glasilima, mogu poslužiti kao ilustracija navedenog zapažanja.

Sam *Uvod* knjige autor je na informativnim i veoma poučnim osnovama postavio iznoseći korisne podatke o historijskom razvoju čina prevođenja, s jedne strane i razvoju teorije prevođenja, s druge strane. Pored nakane da kroz sadržinu knjige pruži opće uvide u domete i pravce razvoja nauke o prevođenju, da istakne najučestalije definicije prevođenja, njihove vrste i najrazvijenije teorije, uz zahvatanje tematske i metodološke povezanosti teorija prevođenja s drugim naučnim disciplinama, autor ističe da je njegova posebna namjera bila da rasvijetli i problematizuje pitanje *vjernosti prijevoda izvorniku*, koje je (...) *veoma davno problematizovano i dosta prisutno u savremenim teorijskim razmatranjima prevođenja*. Međutim, kao jednom od ključnih problema vrednovanja prijevoda (...) *vjernosti se u bosanskohercegovačkom prevodilaštvu ne obraća posebna pažnja*.

Tri tematski tijesno povezane cjeline: *Definicije prevođenja*, *Teorije prevođenja* i *Teorije prevođenja i problemi iz prakse*, mogu se smatrati prvim dijelom knjige, dok se tematska cjelina *Arapski svijet i prevođenje*, zbog svoje specifičnosti, može shvatiti kao drugi, zaseban dio. Rukovodeći se vlastitim iskustvom i stavovima eminentnih potpisnika radova iz oblasti prevodilaštva, autor u prvoj cjelini razrađuje i problematizuje brojne definicije prevođenja, uslovljene svrhom čina prevođenja i kontekstom u kojemu se ono definiše. Tako on govori o *lingvističkoj, filološkoj i komunikacijskoj definiciji*, posebno ističući *jednakovrijednost* kao ključno pitanje u svim vrstama definicija. S velikom pažnjom, autor vodi polemiku o *prevodiocu* situiranom između izvornika i prijevoda, suočenom s vječitim izazovom postizanja i očuvanja *vjernosti* autoru. Nakon toga, autor teorijski i šematski razrađuje *vrste prevođenja*, te u oblasti leksike, gramatike i semantike nezaobilaznu *metodologiju prevođenja*. Budući da se u procesu studiranja stranog jezika prevođenje uči, a da je za njegovo

kvalitetno ostvarenje potrebna nadarenost i praksa, nakon iscrpne rasprave autor ocjenjuje (...) *opravdanim shvatanje prevođenja kao nauke koja u sebi obuhvata i umijeće ili kao umijeća koje u sebi obuhvata i nauku*. Na akademskoj razini, prevođenje nije prihvaćeno kao samostalna naučna disciplina, ali je blisko povezano s drugim naučnim disciplinama – lingvistikom, kulturologijom, semiotikom te historijom književnosti. Analizirajući svaku navedenu disciplinu ponaosob, s posebnim zadržavanjem na odnosu između lingvistike i prevođenja, autor zaključuje da (...) *teorijski problemi prevođenja uspješno se mogu naučno osvijetljavati samo u okvirima lingvističke teorije (...)*. Dobar prijevod može biti samo onaj koji ispunjava što je moguće veću *vjernost* svim slojevima jezika izvornog teksta. Stoga je ovladavanje tajnama stilistike jedan od osnovnih preduvjeta dobrog prijevoda, o čemu autor razvija raspravu naslovljenu kao *Stilistika i izvorni tekst*. Na ovaj naslov se nadovezuju i tematske jedinice *Suprotstavljenost vjernoga i slobodnog prevođenja* i *Čuvanje smisla u prevođenju*.

Drugu tematsku cjelinu *Teorije prevođenja*, autor uvodi opsežnom raspravom o utemeljenju teorije prevođenja u lingvistici, književnoj kritici i komunikologiji, ističući da ona (...) *kao veoma dinamična i aktualna djelatnost koja je još u aktivnom procesu razvoja (...) plijeni sve veću pažnju u Svijetu*. Čitaocu se pružaju detaljni uvidi u historijski razvoj teorije prevođenja, a autor ih dijeli u dvije tematske jedinice i to *Teorijske rasprave do 20. stoljeća* i *Iz ugla novog vremena*. Ono što na čitaoca ostavlja nesumnjivo snažan dojam jeste autorova upućenost u rad brojnih klasičnih i savremenih eminentnih analitičara i teoretičara prevodilaštva na njemačkom, engleskom, francuskom, češkom i arapskom govornom području, te vladanje dometima njihovog istraživanja, kao i često kritičko sučeljavanje s uvriježenim pogledima. Različite poglede autor u ovom dijelu teksta sažima u stav da danas (...) *ne postoji općeprihvaćena teorija prevođenja (...)* i da je (...) *najvažnije pitanje vezano za teoriju prevođenja (...)* *prevladavanje postojećih razlika u stavovima*. Stoga je poželjno prevođenje redefinisati sa stanovišta njegove primjene u naučnoj praksi. Uz značajan broj njima bliskih podnaslova, s naročitom pažnjom se kritički analiziraju moderne *kulturološke i funkcionalističke* teorije prevođenja, uz naglasak na tome da teorije prve vrste odbacuju shvatanja o *providnosti* prevodioca s kojom se on pojavljuje samo kao neutralni posrednik između dvije kulture, dok teorije druge

vrste, pak, u prvi plan ističu funkciju koju prijevod ima u kulturi-primateljici.

Dugogodišnje prevodilačko iskustvo crpljeno iz poteškoća s kojima se susretao u praksi, autor je vješto utkao u treću tematsku cjelinu *Teorije prevođenja i problemi iz prakse*. U tematskim jedinicama naslovljenim kao *O teškoćama u prevođenju*, *Pretpostavke vjernosti u prevođenju* i *Neke pretpostavke dobrog prevođenja* autor ističe da poteškoće u prevođenju uglavnom proističu iz same prirode jezika, te da su najčešće poteškoće leksičke i sintaksičke naravi, a nerijetke su i one koje proizilaze iz različitosti kultura. S obzirom na različita tumačenja i postojanje različitih slojeva *vjernosti*, nadaje se zaključak da *vjernost* nije moguće precizno definisati niti je u cijelosti analizirati, da ona u prijevodu ne može biti potpuno ostvarena, pa se njeno relativno ostvarenje mjeri (...) *samo razinom sličnosti prijevoda izvorniku*. Dobro ovladavanje specifičnim obilježjima jezika-cilja, prema autorovom mišljenju je temeljni preduvjet dobrog prevođenja.

Zbog svoje osobenosti, tematska cjelina *Arapski svijet i prevođenje*, može se smatrati drugim dijelom knjige. Taj dio sačinjavaju glavni naslovi *Teorije, Prevođenje i pronalaženje naziva za nove pojmove, Arapski jezik u posredovanju među kulturama, Specifičnosti arapskoga jezika i teškoće u prevođenju, Teorije prevođenja i prevođenje Kur'ana*, a svaki posebno ima brojne sebi svojstvene tematske jedinice. S posebnom pažnjom autor pruža hronološki pregled dinamike razvoja prevodilačke djelatnosti u arapskom svijetu, posvećujući naročitu pažnju pojmu *arabizacije*, te procesu arabizacije u sklopu kulture i procesu obrazovanja. Ozbiljno raspravlja o uzrocima i posljedicama krize u kojoj se danas nalazi arapski književni jezik, naglašavajući da je kriza uvjetovana društvenim i političkim stagniranjem arapskog svijeta u cijelosti. Arabizaciju nauka, nastave i stručnih termina smatra kulturološkom potrebom (...) *čijem udovoljavanju treba služiti jedinstvena arapska politika planiranja*, a arapskom jeziku se, kao rijetko kojem drugom u svijetu, opravdano pripisuju zasluge u kulturološkom posredovanju između različitih civilizacija i društvenih zajednica.

Razmatrajući poteškoće s kojima se prevodilac suočava u odnosu na arapski jezik, autor ističe da su njemu karakteristične neke pojave nepoznate evropskim jezicima. Njihova ishodišta treba tražiti u samoj filozofiji jezika. Autor te pojave studiozno problematizuje, a kao iskusan prevodilac sugerije i određena

rješenja. Raspravljajući o problemima s kojima se prevodioci suočavaju prilikom prevodenja Kur'ana, (...) *kada je zbog različitosti sadržaja poželjno kombinirati i različite vrste prijevoda* (...), autor savjetuje da, na onim mjestima gdje se sadržina i forma ne mogu usklađivati, (...) *prednost treba dati sadržini zato što se prenošenje svetog poslanja treba temeljiti na značenju više nego na vještom preizražavanju stila i forme*.

Nakon opsežnog zaključka, autor donosi i rezime svih tematskih cjelina. Kao dodatnu vrijednost knjige, ističemo to da su rezime i dati još na engleskom i arapskom jeziku, što knjigu preporučuje i čitaocima izvan ovih govornih prostora. Bibliografske jedinice koje autor navodi, zaslužuju divljenje. Budući da ih ima preko 500, uvjerljivo svjedoče o autorovoj upućenosti u savremene tokove poetike prevodilaštva u širokim svjetskim razmjerama, a istovremeno mogu služiti kao dobar vodič onima koji žele o prevodilaštvu steći dodatna saznanja. Ovdje je uključeno i četrnaest autorovih prerađenih radova, za koje je u *Uvodu* rečeno da čine okosnicu knjige. Nakon bibliografije, dati su index pomova, index imena i sadržaj na bosanskom engleskome i arapskom jeziku.

Sudeći po prirodi sadržaja i namjeni knjige, u cijelosti se možemo složiti s ocjenama prvog recenzenta prof. dr. Ilijasa Tanovića, koji ističe da se među brojnim vrijednostima koje krasi knjigu naročito ističu uspješno rasvjetljavanje vrsta i problematike prevodenja, prednjačenje u razmatranju teorije prevodenja na našim prostorima i iscrpna literatura o skoro svim fenomenima prevodenja. Nastala iz ovovremenih potreba, ona svojom pojavom uspijeva popuniti veliku prazninu, već dugo prisutnu na našim prostorima, naročito na fakultetima jezičkog usmjerenja, koji, nažalost, fenomenu prevodilaštva još uvijek ne pridaju zasluženu pažnju.

Iako je pisana na akademskoj razini, knjigu krasi lagan i razumljiv stil. Sasvim opravdano, ona se može okarakterisati kao univerzitetski priručnik pogodan i za studente i za profesore. Stoga je toplo preporučujemo svima koji se bave izučavanjem stranih jezika ili ih predaju, kao i onima koji se bave prevodilaštvom ili imaju namjeru to raditi, posebno profesorima i studentima arabistike.

I za sam kraj, sigurni smo da će ova knjiga, sa svojim brojnim pogodnostima, u skorije vrijeme svoju široku primjenu naći u radu naših visokoškolskih ustanova.